

Gårdsnavn: Køya **Gnr/bnr:** gnr. 3013, bnr. 5.

Koordinat: Ø: 624705, N: 6584996, 22 EU89-UTM Sone 32

Synbarhet: Fullt ut synlig/gjenfinnbar i terrenget

Erling Skivdal 07.05.2009

Kulturminneregistrering

KMtype: Husmannsplass, Annet kulturminne,

Tilstand: Intakt

Verneverdi:

Vern: ,

Beskrivelse:

Beskrivelse: Opprinnelig husmannsplass under Kongsrud. Stua i halvannen etasje er restaurert og i god stand. Den måler 8,30 m x 7 m. Rester etter jordkjeller 22 meter sør-sørøst for boligen, målt fra bolighusets østvegg. Lagården er revet. Den sto 14 meter vest for boligen, målt fra stuas vestvegg. Bolighusets framvegg fluktet med låvens bakvegg.

Det er usikkert når Køya som husmannsplass ble ryddet, og det er også beskjedent å finne om de første beboerne.

Det man imidlertid vet med sikkerhet, er at Christen Johannessen og kona Gurine bodde her på 1860-tallet.

Christen var yngste sønnen til Anne Olsdatter Ørka og Johannes Arnesen, som er omtalt under Køya på Ørka (ID 1053271). Christen var født på Halvorsrød i Tune i 1833 og ble gift med Gurine Kristiansdatter (1834-1870). De var husmannsfolk på Køya (Rud) fram til Gurine døde 22. november i 1870.

Christen bor fortsatt under Kongsrud når han 4. april i 1873 gifter seg med Anne Sofie Andreasdatter (1840-1878). Anne Sofie var fra Morthaugen, gnr. 3023, bnr. 3 og 4, og paret flyttet dit. Christen giftet seg tredje gang med Berthe Kristoffersdatter, født i Råde i 1841.

Lok. nr. 1053267 Køya forts:

Av barna til Christen og Gurine bør nevnes spesielt Georg Kristensen (1868-1940) som forble varting og kjøpte Skoftebyenga som han drev sammen med sin kone Laura (1870-1957).

I 1874 giftet Berthe Johanne Eriksdatter Bergerud, f. 1851 seg med Fredrikstad-mannen Severin Edvard Svendsen, f. 1850. De bodde på Køya et års tid. Berthe var en datter ac Christens eldre bror Erik.

Anne Marie og Martin O.

Martin Olaus Larsen (1844-1927) fra Rakkestad kom til Varteig etter å ha tatt lærerskole i Rakkestad. Han ble kontorist ved lensa og betjent ved lensmannskontoret. I 1875 giftet han seg med Anne Marie Syversdatter på Kongsrud (1842-1883). Da Køya på den tiden tilhørte Kongsrud, fikk de Køya som boplass. Det våningshuset som står i dag var visstnok bygd omkring 1860. Martin og Anne Marie bodde der til de kjøpte Småberg i 1881. Samme året ble Larsen lensmann i Varteig.

Selveiere

Køya var husmannsplass under Kongsrud fram til 1909. Da ble det foretatt skyldsetting og skrevet delingsforretning for plassen.

”År 1909 den 5 okt var undertegnede af Fogden i Idd og Marker opnevnte taktationsmænd tilstede paa gaarden Kongsrud gnr 13 bnr 1 af skyldmark 7,84 i Varteig for at fradele og skyldlægge en fra dette bruk til Anton Gunneriusen Lunde solgt del. Til opmand valgtes Olav Tonning. Så vel selgeren Peder Larsen som køberens hustru var tilstede.

I Varteiglag opnevnes herved nedennevnte skjønsmænd:

Gaardbruker Tøger Kokkim

Do Anders Ørka

Do Gunder K. Lunde

Do Olav Tonning

Det frasolgte stykke blev givet navnet Rud, og at den bør have en skyld af 20 øre og fikk bnr 5.”

Anton G. Lunde (1885-1947) og hans kone Anna Mathilde Larsen (1884-1965) ble de første selveierne på Rud/Køya. Anton var født på Kullerud av foreldre Gunnerius Hansen Grythe (1864-1925) og Grethe Anette Andersdatter (1865-1951). Anna Mathilde var født i Sarpsborg og var pleiedatter på Grythe. Foreldre var Johannes Larsen og Wilhelmine Andersen.

Anton hadde en bror Hilmar som var født i 1892 på Grythe.

Anna og Anton hadde barna Johannes f. på Rud/Køya i 1909 og Gudrun f. i 1911 på Rud/Køya.

I 1926 tok Anton G. Lunde over Lunde gnr 3012, bnr 1 etter sin far, og selger Rud/Køya til sin onkel Martinius Hansen Grythe.

Martinius (1867-1936) var sønn til Hans Andersen Grythe og Karen Olea Nilsdatter Skaen i Skjeberg. De eide Grythe gnr 3016, bnr 7.

Martinius ble første gang gift med Anna Helene Andreasdatter Bjørnløna, født i 1874. De hadde tre sønner:

Hermann f. i 1891 på Berger

Hans f. i 1893 i Glemmen

Karl f. i 1895 på Grythe.

Martinius ble enkemann og giftet seg andre gang med Elen Marie Johansen (1867-1948). Elens foreldre var Johan Olsen Myrås og Karen Johannesdatter Myrås.

Elen hadde en sønn født i 1895. Han giftet seg med Jenny Kaspara Johannesen Bjørnløna f. i 1901.

Martinius kjøpte Nymark i Tune i 1904 for 1700 kroner. Elen og Martinius fikk fire barn:

Karen f. i 1902 i Varteig, død i 1919.

Johanne f. i 1904 på Nymark, død i 1918.

Lok. nr. 1053267 Køya forts:

Kristine f. i 1905 på Nymark, gift med Einar Kultorp, f. 1900.

Erling f. 1908 på Nymark, gift med Sigrid Nilsen (1909-1987), pleiedatter på Lunde gnr. 3012, bnr. 10.

Martinius solgte Nymark i 1919 for 4000 kroner og bodde noen år på Utenga i Varteig (Dalene v/Nordengen) til han kjøpte Rud/Køya av sin nevø i 1926.

Sigrid og Erling fikk to døtre:

Solveig f. i 1932, gift med Ola Bergby, f. i 1928.

Eva f. i 1948, gift med Erik Mortvedt, f. i 1947.

Elen ble enke i 1936 og satt med Rud/Køya til 1941 da hun selger til sin sønn Erling (1908-1971) ved skjøte 6. okt. 1941.

I 1971 dør Erling og i 1977 selger Sigrid til sin datter og svigersønn Solveig og Ola Bergby, som selger til sin eldste sønn Steinar Bergby i 1999.

Leieboere på Køya

I tillegg til eierrekka, kan det på en boplass som Køya være både berettiget og god lokalhistorie også å ta med leieboere. Vi tør ikke påstå at oversikten er komplett, men den skulle dekke mesteparten av tiden fra krigen.

Astrid og Ivar Hassel (Berger) bodde på Køya med barna Reidar og Ragnhild. Også Marie Lunde var leietaker på Køya en periode, og det samme var Emilie og Birger Jacobsen.

Dorthea og Eugen Simensen bodde på Køya i 1943-44, Peder, Svanhild og Reidun Dalen fra 1944-47. Alle bodde de i samme huset som Elen – ”Ellen i stua”, som hun ble betegnet.

Aslaug og Gustav Akselsen kom til Køya i 1947, og bodde der fram til 1957. Aslaug hadde datteren Bjørg f. 1945 fra før. Sammen fikk de:

Gunnar f. 1948

Anne Lise f. 1949

Erna f. 1954

Ida f. 1957 (familien bodde på Lilleng da Ida ble født).

I 1957 flyttet Aslaug og barna til Vestfold. Fire år senere flyttet Gustav tilbake til Køya, og bodde der fram til han døde i august 1977. Han var siste fastboende på stedet.

De siste som leide på Køya, men da brukt som feriested, var familien Jon Engeler fra Skjeberg i årene 1988-2002.

Historier og sagn

Dyktig skomaker

Ole Kullerud har i sine nedtegninger også skrevet om Elen og Martinius på Køya. Ole skriver:

”Martinius var en dyktig skomaker, han jobbet også billig. Han hadde skomakerbenken på kjøkkenet. Der luktet det bek, støvelsmurning og skråtobakk. Begge røkte når de hadde tobakk, men det var det ikke alltid de hadde. Martinius fisket mye med ruse ved Ruseberget i Grythevja. Her fikk han en gang en gjedde på seks kilo. Den pratet han mye om.”

Ole forteller også fra tiden da Martinius var på Utenga/Dalene:

”Martinius var utrolig fornøyd som han hadde det. Han satt en gang nede hos Georg Nordengen og pratet. Han hadde vært i butikken og handlet litt, deriblant en kvartrull skråtobakk. (. . .) ”Nå har jeg fått tobakk, fem kroner har jeg hjemme og noen ører har jeg på meg også.” Da var det visst stor velstand på Utenga.”

Lok. nr. 1053267 Køya forts:

Tilhørende enkeltminner (0):

Litteratur